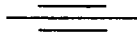

Vizsgálat

1. Az USA pénzneme.
2. Róla kapta a most tanult földrész a nevét.
3. Félziget É-Amerika ÉK-i részén.
4. Ezen a folyón van a Nagy-Kanyon.
5. Az USA-hoz tartozó állam Kanadától ÉNY-ra.
6. Az óceáni éghajlat csapadékmennyiségére jellemző.

A néhány perces lázas munka után a megoldást egy-egy tanuló ismerteti. A helyén mindenki ellenőrzi saját munkáját egy ilyen feladatokra szánt füzetben. A fóliánál beszélő gyermek beszédkészsége fejlődik, számot ad földrajzi ismereteiről, tájékozottságáról. A megfejtés arányában mindenki tevékenysége minősítést kap, mely adalék egy később összeállt osztályzathoz.

Szívesen készíték többször hasonló feladatokat, mert látom, hogy a gyermekek kedvvel csinálják. Nem sajnállok rá pár percet az órából azért sem, mert úgy érzem: lehetőséget, alkalmat kapnak a tanulók így is az ismeretek önálló megszerzésére, az ismeretek felhasználásának gyakorlására.

KÓTAI LÁSZLÓNÉ

Beled

Osztálygyűlésórák az 1—2. osztályban

Az első osztályosok beilleszkedése, az első hosszútávú közösség megalapozása mindjárt az év elején, de később is sok problémát vet fel. Ezeket jó lett volna mindig megbeszélni, lezárni. Ha megtettük, az valamilyen óra rovására történt. Kérésünkre a megyei szakfelügyelőnk, Kiss Ernő öt évvel ezelőtt kísérleti jelleggel engedélyezte, hogy az 1—2. osztályban ciklusonként 1—1 osztálygyűlésórát tartsunk. Először csak az adódó aktuális nevelési problémák megbeszélésére fordítottuk a kapott időt. A gyakorlat során azonban kiderült, hogy több is belefér. Élve a nevelői szabadsággal, ki-ki azt tette munkatervébe, amit szíve szerint fontosnak tartott. Így kerülhetett sor saját elképzelésem megvalósítására is.

Fő témáim a következők voltak:

1. *Jeles napok és azokhoz fűződő népszokások*

Napjainkban világossá vált mindenki előtt, hogy a biblia, a vallástörténet ismerete a műveltség része. Erkölcsi normái pedig az emberiség megmaradásának törvényei. Ha Európához akarunk tartozni, meg kell ismertetnünk a felnövekvő nemzedékkel. Mindenkinék szíve joga azt hinni, amit akar, amit jónak tart, de az ilyen irányú ismeretnyújtás is kötelesség.

Meggyőződésem tehát karácsony — húsvét — pünkösd igazi tartalmát meg kell ismertetnünk elemi szinten gyermekeinkkel. Hozzá tartozik napjainkhoz, kapcsolódik családi ünnepeinkhez. Ha pedig a hozzáfűződő gyönyörű népszokásokat hagyjuk feledésbe merülni, vétünk magyarságtudatunk és hagyománytisztletünk ellen. Ki mentse meg, ki gyakoroltassa a még szépre-jóra oly annyira fogékony lelkekkel őseink kincsét, ha nem a tanító?

Az 1—2. osztály vonatkozásában a következő jeles napokat tartottam beilleszthetőnek a tanév naptári rendjébe. (Természetesen válogatva, illetve spirálisan bővítve a 2. osztályban)

szept. 8. Kiszasszony napja

- Szűz Mária születésnapja
- a beledi búcsú napja
- régen csak búcsú után kezdődött a tanítás

szept. 29. Szent Mihály napja

- az állatok behajtása, elszámolás a pásztorokkal

nov. 1. Halottak napja

- emlékezés volt szeretteinkre

Itt csak megbeszélés formájában esik szó, hogy a templomban, illetve a temetőben hogyan viselkedjünk. Fontosnak találom a még ki nem alakult szokások alakíthatóságát, mivel erről sok esetben szüleitől sincs modelljük.

dec. 6. Mikulás

- Szent Miklós több, mint 1500 éve élt a kisázsiai Myrában. Sok jót cselekedett a legenda szerint a szegényekkel. Legismertebb a bedobott pénzes zacskó a szegény özvegyasszony házának ablakán. Így alakult az ajándékozás népszokása.
- Az órán verset, jelenetet tanulnak, ajándékot készítenek.

dec. 13. Luca napja

- Legrövidebb nappal, leghosszabb éjszaka. Északi népeknek jeles napja. Egyáltalán nincs fény. A fényt a család nőtagjai, a Lucák jelentik (lux = fény). Nálunk a népszokás szerint a legboszorkányosabb éjszaka. Védekezni kell a rontások ellen. Alakoskodó Lucák járnak Horvátkimlén. Övták a rontástól az állatokat, a kigyerekeket. Legismertebb a fiúk szalmás lucázása. Kűszöbre térdelve, egy marék szalmát szórva, rigmust mondtak korán reggel.
- Az osztálygyűlésórán megtanultuk a verset, majd a 3 legügyesebb fiú ment a faluba lucázni. Nagy tetszést arattak.

Advent

- előkészület karácsonyra
- Tevékenységgel: adventi koszorú készítése, bűzacsfráztatás

Karácsony

- Jézus születésének ünnepe.
- Népszokások: mondikálás, kántálás, köszöntés, betlehemezés.
- Mi a 2. osztályos olvasókönyv szerinti betlehemes játékot tanultuk be több megosztásban, kicsit kibővítve angyalokkal, hogy a lányoknak is jusson szerep. Ezt a játékot is kivittük a faluba. „Ajándékot adni is öröm” — elve a gyakorlatban. Az osztály karácsonyfáját közösen elvittük egy igen szegény néninek.

Január 6.

- Háromkirályok látogatása a kis Jézusnál
- vízkereszt másnéven, mert vízszentelés van ilyenkor a templomban.
- Az órán beszélgetés, felolvasás a Gyermekbibliából, majd verset, zenét hallgatunk. Az olvasó fűzetbe lerajzolják a három királyt, a „csillagjárást”.
- Zenehallgatás: József A.: Betlehemi királyok.
- Balázsolás — Szent Balázs védelme a torokgyík ellen.

február 3.

- Aprószentek, népi korbácsolás — Nem vallásos eredetű Dunaremetén élő népszokás. Szerencsekívánó varázslás.

Farsang

- Vigóságok ideje.
- Pusztasomorjai népszokás a farsang — Húshagyó kedd bolondja: két bolondos legény beöltözik, kipingálják az arcukat — egyik fiú, másik lány. Suhancok, gyerekek kísérik őket, betérnek minden fánkot sütő lányos házba, majd a kocsmába folytatják a mulatságot.
- Mai utóda a karnevál, álarcosbál. Az órán csárdást tanulunk, és jelmezt tervezünk.

Nagybőjt

— 40 nap Jézus szenvedésére és kereszthalálára emlékezünk.

Nagysütőtők

— „A harangok Rómába mentek” népszokása.

Nagypéntek

— Kereplővel „harangoznak”. Bemutatás, felolvasás.

Húsvét

— A keresztények legnagyobb ünnepe. Jézus feltámadása.
Hozzákapcsolódó népszokások: tojásfestés, rábaközi pereckészítés, locsolás, tojásba, perecbe dobás, a tojással csijápolás a réten.
Az órán felolvasás, tojást festünk, a játékokat elmondjuk, eljátsszuk.

március 20.

— Bevonulás katonának.
A beledi legénybúcsú. Erre azért térek ki, mert községünkben a kevés népszokás közül ez élt legtovább. Akiktől gyűjtöttük — idős emberek — még maguk is ártétké, így is mondták el, hogyan búcsúztak előző este a társaiktól és a lányoktól.

április 24.

— Szent György napja.
Az állatok kihajtása. A régi szépszokás szerint az asszony az istálló küszöbére tette a kötényét, hogy azon lépdeljenek át az állatok. Véde őket a rontás ellen.

Pünkösöd

— 50. nap húsvét után, a Szentlélek eljövételének, megerősítésének ünnepe a keresztény kultúrkörben. Hozzákapcsolódó népszokások: pünkösdi királynéjárás, Vitnyéd—Pusztasomorja: királyválasztás kakasviadallal, rabkiváltó játék.
Az órán daltanulás és játéktanulás folyt. Majd feljegyezték és lerajzolták a pünkösödölést.

Beledi vásár.

— Havonta ismétlődő jeles nap nálunk. A gyerekek kedvelik. Ilyenkor mindig vehetnek iskolába jövet valami nyálánkságot. Kapcsolódó feladatok: gyűjtés az idősektől: Hol volt a régi vásár helye? Mi mindent árultak akkor? Mennyibe került egy cipő, kalap, szoknya stb.?

2. Közösségformálás. Az illem tanítása

A jeles napok szokásrendszeréhez szorosan illeszkedik az illem tanítása. A falu közösségében mindenki ismerte egymást, behálózták a személyes kapcsolatok. Az élet az egész közösség szeme előtt zajlott. A közvélemény mindenki viselkedését számon tartotta, és megvoltak annak a szabályai, ki kinek a viselkedésébe szólhat bele. A *beleszólás*hoz már közelebbi családi kapcsolat kellett, de *megszólni* mindenkit lehetett. A falu szemében legtöbbit az jelentette, ki hogyan alkalmazkodik a közösség íratlan szabályaihoz, ki hogyan tölti be a hagyomány által kijelölt szerepét. Az *illendő viselkedésre* nagyon ügyeltek. (pl. a táncbeli helytelen viselkedéskor „kitáncoltatták” a lányt). A jeles napok szokásainak íratlan törvényeit is illett betartani. Mégsem váltak arcnélkülivé a legények, lányok, külön-külön egyéniségek maradtak. Mi tehát a népszokás? Voltaképpen a kultúra hagyományozódásának spontán formája. Az a keret, melyben a nép ünnepe és hétköznapja lejátszódik. A közösségi magatartásmód, olyan cselekvésmód, melynek a közösség tagjai önként alávetik magukat, mert megfelel az élő kulturális hagyományoknak. Egyszerre illemtan, erkölcsi kódex, íratlan törvény, művészet, költészet, színjátás, mítosz és mágia. Eltűnése, eltörlése egyenlő lenne a nép, a nyelv eltűnésével.

Mint a társasjátéknak, úgy a társas együttlétnek, osztályközösségnek is megvannak a maga szabályai. Ha az egyén egyéniségét is meg akarja őrizni, s nem szeretne össze-

ütközésbe kerülni társaival, kénytelen alkalmazkodni, úgy mondjuk „viselkedni”. Különösen nehéz egyedüli gyerekeknek vagy a teljesen „énközpontú” családokból érkező tanulóknak. Az illem tanításának ezért van létjogosultsága.

Jellemzői ezeknek a normáknak:

- Az illemszabályok az emberi együttélés termékei. Az állandósult illemszabály a szokás.
- Kapcsolatban állnak az erkölcsi normákkal.
- Az illemszabályok egységesek.
- Az illemszabályok nem törvények. Megszegésükért nem jár büntetés, de megszegése maga után vonja a társadalom megvetését.
- Meghatározzák minden helyzetben a helyes viselkedést.
- Természeti csapások idején, baleset bekövetkeztekor érvényüket veszítik.

Helyzetek:

- Illemszabályok a beszédben.
- Illemszabályok az öltözködésben.
- Helyes viselkedés: iskolában, otthon, a napközi ebédlőjében, boltban, utcán, vendégségben, az osztálytársak szüleivel, illetve beteg, rokkant és gyengébb társakkal szemben.

Tanulása: szerepjátékokon keresztül történik.

3. Nemzeti ünnepünk

Nemzeti ünnepeink sorából az 1—2. osztályban csak március 15-ét vettem. Úgy gondolom, csak olyat szabad elemi szinten tanítani, amelynek időtállósága van.

*

Tervezésem két évre, az 1—2. osztályra szól. Ugyanazt a témát a második évben már ismételve, mélyebben, a tanulói gyűjtésekkel, hozzászólásokkal tárgyaltam. Az osztálygyűlés munkatervét év elején ismertetem az első szülői értekezleten. Megbeszéltem az otthoni gyakorlás módját, és egyúttal kérem a segítségüket a helyi népszokások gyűjtésében és felelevenítésében is.

A munkatervben időnként szabadon hagytam egy-egy órát az előre nem látható problémák, feladatok elvégzésére. Az aktuális kérdéseket az óra elején beszéljük meg. Az órához, ha szükséges, füzetet használunk feljegyzések, rajzok készítésére.

Tapasztalataimról csupán annyit: örülök, hogy megvalósíthattam, amit falusi nevelőként régen mindig óhajtottam. Fájlaltam, hogy nem beszélhettem ezekről a dolgokról a gyerekeknek. Sajnáltam, hogy a saját gyermekkoromat is megszépítő jeles napok s az azokhoz kapcsolódó népszokások egyre kopnak, illetve el is tűnnek. Pedig milyen széppé tudták tenni a szegény ember életét! Az előkészületek, a játékok lelkiileg és tevékenység útján juttatták el a gyerekeket az ünnepek felemelő boldog pillanatáig — a szenteste gyertyagyújtásáig, a feltámadás harangzúgásáig... Akik úgy gondolják, hogy a mai zaklatott, kényelmességre hajlamos nemzedék nem „harap” e témára, nagyon tévednek. A múlt szól hozzájuk. A „másság” vonzása az órán, a nemcsak a könyvből közvetített mondanivaló, mindez a felszabadultság érzését kelti. Emellett gyalulódnak és finomodnak is általa. Tudnak bocsánatot kérni és megbocsátani. Érzékenyebben reagálnak a szépre, jóra, az igazi szellemi értékek felfedezésére az egyébként nagyon is eleven gyerekek.

Ha csak néhány nevelő kap kedvet a fenti munkához, összeállításom már nem volt hiábavaló. Kívánom, hogy próbálják meg! Sok örömük lesz benne.

JEGYZETEK

1. Felhasznált irodalom a jeles napoknál:

Bihari Anna—Pócs Éva: Képes Magyar Néprajz
Dömötör Tekla: Magyar népszokások
Dömötör Tekla: Naptári ünnepek

Énekes népszokások:

Horváth Győző: Szülőfalunk Vica

Kósa Csaba: Esztendő, te vígságszerző
Esztergályos Jenő: Évkerülő
Szabó Attila: Jézus Krisztus élete és tanítása; Gyermebiblia

2. Saját gyűjtés Pusztaomorjáról, édesapámtól:

Rabkiváltó játék pünkösdkor. Rigmusa: Rab vagyok, rab vagyok,
szabadulást várok.
Szabadulást nem adnak
Egypár fillért adjanak!

A játékhoz két fiú kell. Az egyik fiú lábán lánc, a másik fiú fogja a végét. Így mennek házról házra, pünkösd napján délben.

A régi idők emlékét idézi a játék. Rab társaik részére nagyünnepek táján váltságdíjat gyűjtöttek.

3. Az osztályközösség kialakítását, családiasságát célozza az anyák napján kívül a születésnapok (névnapok) megünneplése, amely abból áll, hogy az ünnepeltnek verset mondunk, meggyűjtjük a „tortán” (gyurmából van) a 7, illetve a 8 gyertyát. Az előzőleg gyűjtött apró ajándékokból választhat az illető. A gyerekek szeretik, számontartják, figyelmeztetnek, ha véletlenül elfelejtem.

4. Az illem tanításához felhasznált irodalom: Tanító, 1986. 4. számának Zsolnai József—Máté Magdolna: Az illem tanítása c. cikke.

5. Karácsonyi műsoros kazetta: Betlehemi királyok, Három királyok — feldolgozás.

ELŐFIZETŐINKHEZ

Abban a reményben, hogy változatlanul folyóiratunk olvasója marad, tisztelettel kérjük, hogy az 1992. évi előfizetési díjat (150 Ft) az alábbi számlára befizetni szíveskedjék: OTP körzeti fiókja, Szeged, Aradi vértanúk tere, 289-98008-666 sz. Jóváírandó a Módszertani Közlemények 393. számlájára.

Újabb előfizetéseket is köszönettel veszünk, mert ez létfontosságú számunkra, akárcsak az előfizetési díjak pontos és maradéktalan befizetése. Ezért kérjük iskolai igazgatóink, tanáraink ebbéli segítő támogatását. Köszönjük.